*Лизень Є. В.,**аспірант кафедри всесвітньої історії**Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника*

ПОЛЬЩА У СТРАТЕГІЧНИХ ПЛАНАХ АНТАНТИ ТА КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНОГО БЛОКУ 1916–1918 РР.

Анотація. Представники основних польських політичних таборів розглядали події кінця XIX ст. – 1914 р. як прелюдію до великої війни. Поштовхом до нової хвилі боротьби польського народу за відновлення незалежності стала саме Перша світова війна, що розпочалася 1 серпня 1914 р. На початку серпня у війну вступили Росія, Німеччина, Франція, Англія. Воюючі держави, які належали до двох воєнно-політичних блоків – Антанти і блоку Центральних держав, розпочали збройну боротьбу за гегемонію на континенті. Восени дії 1914–1918 рр. мали безпосередній вплив на долю Польщі. Територія Королівства Польського і Галичини стали ареною боїв. Німеччина і Австро-Угорщина, з одного боку, Росія – з іншого, прагнули до нового поділу Польщі. Німеччина і Австро-Угорщина розраховували відібрати у Росії Польське Королівство, Росія – захопити у Німеччини Західну Польщу, а у Австро-Угорщини – Галичину.

На думку польських політиків, слід було чекати, коли польське питання стане об'єктом політичної гри, а «польська карта» набуде важливого значення в ході воєнних дій. У своїх прогнозах стосовно ймовірного розвитку подій вони зважали на наслідки перемоги тих чи інших учасників конфлікту. І залежно від передбачуваної розв'язки будували власні плани щодо якнайвищого використання ситуації в інтересах майбутнього відновлення польської державності.

На початку війни польське питання не відігравало стратегічної ролі в планах жодної зі сторін світового конфлікту, але з ним мусили рахуватися керівники держав, що мали у своєму складі польські землі. Початково Польща та її доля не були в центрі уваги обох ворогуючих блоків, але війна точилася на землях, населених поляками, і воюючі сторони змушені були визначитися зі своїм ставленням до них. Лише тривала війна та несподівані внутрішні зміни в державах по обидва боки фронту могли спричинитися до того, що польська справа могла відігравати чимраз важливішу роль.

Та навіть найкращі зовнішні умови не були вирішальним фактором у відродженні польської держави. Їх співвідношення створило величезний шанс, використання якого залежало від самих поляків. Найважливішим було існування сильного, добре організованого, хоч і диференційованого національного руху. Три великі політичні табори – центролівий табір, що підтримував Ю. Пілсудського, націоналістичний рух, керований Р. Дмовським, а також сильний селянський рух на чолі з Вінцентом Вітосом – протягом усієї війни пропагували ідею незалежності Польщі і здійснювали різноманітні дії щодо відбудови держави.

Ключові слова: Польща, Антанта, маніфест, декрет, блок Центральних держав, ПНК, ПОВ, Регентська Рада.

Постановка проблеми. Від початку воєнних дій польські політики та їхні структури сформували кілька таборів, які по-різному бачили майбутнє Польщі й орієнтувалися на

ворогуючі військово-політичні блоки: Антанту і Центральні держави. Спочатку передбачали два напрями вирішення польського питання: чи союз із Росією та об'єднання земель під царським скіпетром, чи взаємодія з Австро-Угорщиною і відновлення державності під владою Габсбургів [13, с. 36–37]. Спільним в обох цих проєктах було те, що польська державність об'єднувалася під зверхністю іншої держави. Про самостійність не йшлося. Ці проєкти, на нашу думку, ілюстрували правильність наших суджень стосовно того, що «польське національне питання» було інструментом маніпуляцій, досягнення власних цілей Росією, Австро-Угорщиною, Німеччиною.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремі аспекти цього дослідження розглядалися в працях як українських, так і польських істориків, зокрема В. Ярового, Л. Алексієвця, В. Боєчко, Л. Зашкільняка, М. Крикуна, В. Комара, Г. Дельонгова, Є. Менджецького, Є. Брацисевича та інших науковців.

Метою статті є аналіз процесу відбудови польської держави в результаті поєднання історичних подій та процесів у час та після Першої світової війни, а також вплив країн Антанти та Четвертого союзу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Війна між Центральними державами і Росією вчергове актуалізувала польське питання як одне з найважливіших у міжнародній політиці. Керівництво обох воюючих блоків прагнуло привернути польське населення на свою сторону. 14 серпня 1914 р. головнокомандувач російської армії великий князь Микола Миколайович першим звернувся до польського народу з відозвою про «ліквідацію кордонів, які розділили на частини народ польський». «Нехай об'єднається народ польський в одне тіло під скіпетром імператора російського. Під скіпетром цим відродиться Польща, вільна в своїй вірі, мові і самоврядуванні» [3, с. 37].

Проте подальша політика царського уряду Росії щодо польського питання була діаметрально протилежною навіть щодо скромних обіцянок головнокомандувача. Царський уряд аж до падіння царизму не зробив нічого на користь польського народу. Уряд Росії не лише не приступив до реалізації обіцяного самоврядування, але навіть не зробив спроби до скасування правових обмежень польського народу. Очевидно, звертаючись із відозвою до польського народу, царизм насамперед ставив за мету покращити враження поляків від національної політики, привабити його на свій бік обіцянками свободи і використати його у війні з Німеччиною.

Прихильником російського варіанту виступав Польський національний комітет (Polski Komitet Narodowy – далі ПНК), який був створений у листопаді 1914 р. у Варшаві. З другої половини 1915 р. він діяв у Петербурзі під керівництвом

Р. Дмовського (1864–1939) – одного із засновників і керівників Національно-демократичної партії, письменника-публіциста, політичного опонента Ю. Пілсудського. Комітет опублікував відозву до польського населення, в якій йшлося: «Перед народом постало лише одне завдання: розгром зловісної могутності Німеччини і об'єднання Польщі під скіпетром російського монарха» [9, с. 4]. ПНК мав на меті стати представницьким органом усіх поляків й одразу почав створювати польські військові відділи. Однак царський уряд припинив цю діяльність, почавши мобілізацію поляків до російської армії.

Серед прихильників австро-німецького блоку особливу позицію займали Ю. Пілсудський (1867–1935) і пілсудчики. Ю. Пілсудський був переконаний, що в момент початку війни поляки мають виступити як союзники однієї з воюючих держав. Вибір випав на Австрію, де найлегше було підготувати кадри для майбутньої польської армії [6, с. 420]. У цих умовах Ю. Пілсудський поступово перетворювався з політичного діяча на воєначальника.

Для втілення ідеї незалежності Польщі Ю. Пілсудський шукав сильних союзників, які б погодилися на утворення Польської держави у будь-якій формі. У 1915 р. Ю. Пілсудському вдалося створити у Варшаві особливу таємну «Польську військову організацію» (далі – ПОВ), яка в 1917 р. охоплювала своїми структурами 17 округів, 77 областей і 250 місцевих організацій (загалом близько 13 тис. членів) [8, с. 75]. Її комендантом став Едвард Ридз-Смігли (1886–1941) – військовий і політичний діяч, близький соратник Ю. Пілсудського.

Влітку 1916 р. бойові дії на Східному фронті набули позиційного характеру. Центральні держави почали відчувати серйозні труднощі у веденні війни, тому що були відрізані від ринків сировини. У пошуках виходу з такої ситуації для продовження війни німецьке командування вирішило піти на поступки в питанні створення незалежної Польської держави. Під час переговорів з польського питання 11–12 серпня 1916 р. німецький канцлер Бетман-Гольвег і австро-угорський міністр закордонних справ Буріан домовилися, що обидві держави – Німеччина і Австро-Угорщина – «поправлять» свої кордони з майбутньою Польщею [6, с. 642]. Таким чином, позиція Центральних держав стосовно Польщі свідчила про те, що вони продовжували розглядати польське питання як свою внутрішню справу.

5 листопада 1916 р. у Варшавському замку було проголошено маніфест імператорів Німеччини і Австро-Угорщини про створення Польського Королівства – нового державного утворення, залежного від Німеччини і Австрії (відомий як «Акт двох імператорів»). У цьому акті проголошувалося: «Одухотворені непереборною впевненістю в остаточну перемогу своєї зброї і керовані бажанням, польські землі, вирвані з-під російського панування важкими жертвами їх переможних військ, привести до щасливого майбутнього, Його Імператорська величність Імператор Німецький, і Його Імператорська і Королівська величність Імператор Австрійський, і Рівноапостольний Король Угорський постановили із земель цих створити самостійну державу зі спадковою монархією і конституційним ладом» [14, с. 48].

Польща мала отримати територію, відібрану від Росії, але лише в кордонах, встановлених Центральними державами, відповідно до тексту документа: «Точне позначення кордонів Польського королівства буде визначено». В акті також гарантувалося, що «нове королівство знайде в поєднанні з обома

союзними державами гарантію, необхідну для вільного розвитку своїх сил». Центральні держави вказали також у своєму маніфесті, що Польща буде мати армію, якої «організація, навчання і управління будуть врегульовані за спільною згодою» [5, с. 377]. Спеціальним патентом Франц Йосиф, цісар Австро-Угорщини, застеріг збереження Галичини в складі Австро-Угорщини з наданням «права самостійного вирішення своїх крайових прав», а галицькому населенню – «запоруку національного й економічного розвитку» [4, с. 110–111].

Акт 5 листопада 1916 р. мав значний вплив на міжнародну громадськість. Польська справа після тривалої перерви перетворилася на міжнародну проблему, яку мусили вирішити всі великі держави. Німецька урядова газета «Norddeutsche Allgemeine Zeitung» з приводу маніфесту двох імператорів писала: «Звільнення Польщі пов'язане з перемогою німців і їх союзників. Тільки вони, а не Росія і не західні держави мають в існуванні вільної Польщі власний життєвий інтерес... Однак понад усі «за» і «проти» панує імператив, що заради блага нашого власного майбуття ми не маємо допускати, щоб Польща знову опинилася в руках Росії. Безпека Німеччини вимагає на вічні часи, щоб через Польщу, як через відкриті ворота, російські війська не отримали можливості відокремити Сілезію від Східної і Західної Пруссії і віроломно вдертися в нашу державу» [2, с. 112].

Повертаючись до акта від 5 листопада 1916 р., зауважимо, що поляки його зустріли без особливого ентузіазму. Та й реакція політичних сил суттєво знизилася: від його прийняття як «сходження зорі свободи» [2, с. 193], відбудови Польської держави, нової її появи на карті Європи до «кривавої комедії», протестів [7, с. 97–98].

Уряд Росії 15 листопада 1916 р. виступив із протестом, оголосивши Маніфест 5 листопада недійсним [5, с. 377]. 25 грудня 1916 р. цар Микола II зазначив, що однією з основних цілей війни є «відбудова вільної Польщі з трьох її до цього часу розділених частин» [2, с. 117], щоправда, у союзі з Росією. Звичайно, це був крок уперед у вирішенні польського питання, оскільки Варшаві пообіцяли, що вона матиме державний устрій, із власними законодавчими палатами й армією. Рішення Росії підтримали її союзники. Це давало державам Антанти свободу маневру у використанні польського національного питання для дестабілізації ворога, особливо Австро-Угорщини. Уряди Франції та Великобританії, приєднавшись до російського протесту, надали Росії свободу дій у вирішенні польської проблеми. Союзники також визнали претензії Росії на Галичину, що було зафіксовано 14 лютого 1917 р. у таємній російсько-французькій угоді [2, с. 178–179]. Франція в обмін на російську допомогу у встановленні післявоєнного східного кордону зобов'язалася підтримати Росію в усьому, що стосуватиметься визнання після війни її західних кордонів. Йшлося про сприяння поширенню царської влади на всі або більшу частину польських земель, що перебували під владою Німеччини й Австро-Угорщини.

Таким чином, жодна з держав, що поділили Польщу і перебували в стані війни, як і союзні Росії країни Антанти, не давали польському народові обіцянок відновити його національну державність у повному сенсі цього поняття. Фактично польським питанням прикривалися, маніпулювали задля задоволення власних інтересів.

Створений у США Польський центральний комітет провів кампанію збору підписів під зверненням до Президента США

В. Вільсона (1856–1924) підтримати відновлення незалежної Польщі. Ця діяльність пізніше таки знайшла втілення у відозві Президента США В. Вільсона до конгресу США 8 січня 1918 р., тринадцятий пункт якої передбачав: «Потрібно створити незалежну Польську державу, яка має зайняти територію, на якій проживає переважно польський народ, якій потрібно забезпечити вільний і безпечний доступ до моря, і політична, територіальна й економічна незалежність якої має бути гарантована міжнародним пактом» [12, с. 293]. Заява американського лідера, без сумніву, мала дуже велике політичне значення для Польщі.

Імператори Німеччини й Австро-Угорщини надалі не залишали спроб заручитися підтримкою поляків для здійснення своїх планів. У вересні 1917 р. Центральні держави висловили згоду на створення «польської державної влади» [4, с. 353–354]. Вона мала складатися з Регентської ради і Державної ради як законодавчого органу. Регентами стали А. Каковський, З. Любомірський, Ю. Островський. Першим головою утвореного 21 листопада 1917 р. уряду було призначено Я. Кухажевського. Однак, попри залежність названих органів від окупаційної влади, позбавлення свободи дій, вони все ж започаткували формування засад польської адміністрації. Тоді, незважаючи на складність ситуації, в країні відбулися деякі позитивні зміни. Почалася розбудова польської національної школи. У вересні 1917 р. було створено Міністерство юстиції.

Водночас окупаційна влада вміло використовувала польські адміністративні структури для реквізиції продуктів харчування, вивезення обладнання, сировини та робочої сили до Німеччини. Загалом німецькі проєкти не відповідали польським інтересам й були радше спрямовані на заспокоєння та тримання під контролем польського національного руху. Пропоновані органи влади – Регентська та державна ради, не мали реальних повноважень. Проте навіть ці обмежені поступки в «польському питанні» національна еліта використала для консолідації, нарощення політичного та військового потенціалу й продовжила боротьбу за здобуття власної державності.

Повалення самодержавства в Росії створило умови для вияву демократичних прагнень багатонаціонального населення імперії. Адже Тимчасовий Уряд, який прийшов до влади в Росії, розпочав низку реформ, обіцяючи широкую демократизацію суспільно-політичного життя. Одним з перших таких документів було звернення Петроградської Ради робітничих і солдатських депутатів від 27 березня 1917 р. «До народу польського» [1, с. 45]. Рада заявляла, що Польща має право бути абсолютно незалежною в державно-міжнародних відносинах, а 29 березня 1917 р. Тимчасовий уряд оголосив відозву до поляків. У ній він підтримав ідею створення незалежної Польщі на всіх територіях, де більшість населення – поляки. Водночас Тимчасовий уряд Росії у відозві до поляків застеріг про майбутній політичний союз Польщі з Росією.

Президент Франції Р. Пуанкаре 4 червня 1917 р. підписав Декрет про формування польської армії у Франції [2, с. 140–141]. У так звану «блакитну армію» під командуванням генерала Ю. Галлера влилося понад 20 тис. добровольців із поляків-емігрантів, які проживали в США і Канаді, кілька тисяч – із Бразилії.

У квітні 1917 р. у війну вступили США. Президент В. Вільсон ще у січні 1917 р. висловився за відновлення «об'єднаної, незалежної і автономної Польщі» [2, с. 125]. Це, на нашу думку, свідчило про його згоду з російською позицією того часу. Вступ

у війну США різко зменшив шанси Четверного союзу на перемогу, хоча остаточний перелом у Першій світовій війні на користь Антанті стався тільки у 1918 р.

На засіданні ПНК 24 серпня 1917 р. було прийнято ноту до урядів союзних держав. Нею вони повідомлялися про створення такого Комітету, мету і завдання його діяльності з проханням про визнання [4, с. 436]. Французький уряд визнав Комітет «офіційною польською організацією» 20 вересня 1917 р., англійський уряд – 15 жовтня, італійський – 30 жовтня, американський – 10 листопада. Керівництво США запропонувало своєму представнику в Парижі задовольнити бажання Комітету на юридичне визнання. У такий спосіб Польський Національний Комітет отримав повноваження на представництво у справах Польщі і право голосу з польського питання [4, с. 438]. Як результат, на міжнародній конференції в Версалі (Франція) 3 червня 1918 р. за участю прем'єр-міністрів Франції, Англії, Італії було декларовано, що «створення об'єднаної і незалежної Польщі з доступом до моря є однією з умов тривалого і справедливого миру, а також утвердження верховенства права в Європі» [2, с. 119].

Ми переконані, що у відродженні Польщі велику роль відіграла Франція – країна, яку можна вважати основним переможцем у світовій війні. Водночас ми свідомі того, що французи насамперед керувалися власними національними інтересами. Створення сильної Польщі на східних німецьких кордонах було в її власних національних інтересах (так само, як у довоєнні часи – економічне зміцнення Росії). Правлячі кола Франції передусім мали на меті унеможливити Німеччині майбутній реванш.

27 жовтня 1917 р. у Варшавському замку відбулася церемонія урочистого відкриття Регентської Ради, яка складалася з трьох членів: варшавського архієпископа, а згодом кардинала, князя Олександра Каковського, князя Здіслава Любомірського (найвизначнішої фігури цього часу, голови Цивільного комітету) і графа Юзефа Островського. Регентська Рада звернулася до польського народу з відозвою, в якій заявила: «Приносячи урочисту присягу в королівському соборі св. Яна, ми приймаємо зі згоди обох великих монархів верховну владу Польського Королівства», а потім: «Ми хочемо привести народ до його державної незалежності на основі актів, виданих монархами обох Центральних держав у пам'ятні дні 5 листопада 1916 р. і 12 вересня 1917 р.» [11, с. 6].

На нашу думку, Регентська Рада була першим перехідним органом державної влади в Польському королівстві і саме вона активно працювала над організацією Польської держави, приймаючи відповідні декрети, оскільки, на відміну від створеної раніше Державної Ради, була наділена реальними політичними повноваженнями й мала можливість реалізовувати власні державотворчі кроки в умовах війни. Регентська Рада 3 січня 1918 р. видала декрет «Про тимчасову організацію вищих органів влади в Польському королівстві» [2, с. 115].

28 жовтня 1918 р. у Кракові прийшла до влади Польська ліквідаційна комісія. Незважаючи на назву, це був справжній уряд (від 4 листопада 1918 р. на чолі з В. Вітосом), який діяв у Західній Галичині, спираючись на польську адміністрацію, військо і поліцію. Наступним урядом можна вважати утворений у Любліні 7 листопада 1918 р. Тимчасовий народний уряд Польської Республіки на чолі з І. Дашинським. Був він при владі лише чотири дні й не виходив поза межі міста Любліна.

Однак мав безсумнівне значення з огляду на програму, яку представив народові, зокрема суспільних реформ, котру згодом уже не можна було відкинути, хіба що ускладнювати, послаблювати чи відкладати її реалізацію.

З огляду на пануючі настрої та загальну ситуацію, можна стверджувати, що комуністична революція у Польщі не мала соціального підґрунтя. Важливу роль у творенні основ національної державності відіграла діяльність закордонних польських патріотичних провладних інституцій. У Швейцарії, Великобританії, Франції і США діяли громадські організації поляків, які допомагали жертвам війни, військовополоненим, підтримували і пропагували ідею незалежної Польської держави. На міжнародній арені польський провід домогся визнання права на власну незалежну державу. З цим погодилися і Центральні держави, і країни Антанти й США.

У результаті за ініціативою Р. Дмовського в Лозанні виник 15 серпня 1917 р. Польський національний комітет та розпочалася діяльність його представників. Останні фактично здійснювали дипломатичні й консульські функції. КНП виконував роль польського уряду в межах діяльності Міністерства закордонних справ, частково Міністерства військових справ, зокрема політичного керівництва сформованої у Франції польської армії, яку спочатку очолював французький генерал Л. Арчинар, а у 1918 р. її головнокомандувачем став Ю. Галлер. «Блакитна армія» (від кольору мундирів) на кінець війни нараховувала до 67 тисяч вояків [10, с. 361–362]. У відповідь на звернення Р. Дмовського [10] країни Антанти визнали Польський національний комітет представницьким органом польського народу.

У США діяв Польський центральний комітет, до складу якого належали відомі діячі: І. Падеревський, Е. Пільтц, Ш. Аскенасі, Г. Нарutowич та інші. Так, під час кампанії зі збору підписів під зверненням до Президента США В. Вільсона про підтримку відновлення незалежної Польщі було зібрано 600 тисяч підписів. Якщо у Парижі та Лондоні домінувала роль Р. Дмовського, то у Сполучених Штатах – І. Падеревського, який пропагував польську справу на цьому континенті. За посередництва американського полковника Е. Хауза він отримав доступ до В. Вільсона. Вже у січні 1917 р. президент США підтвердив у зверненні «Мир без перемоги» право поляків на об'єднану і вільну Польщу [5, с. 378]. У листі до І. Падеревського від 30 січня 1917 р. В. Вільсон писав про підтримку польської справи, запевняючи: «Ви можете бути певні, що все, що я можу зробити в інтересах Польщі, буде зроблено від усієї душі» [1, с. 110].

11 листопада 1918 р. Регентська Рада оголосила декрет, яким передала всю владу керівникові польського війська, бригадирів Ю. Пілсудському, який 10 листопада 1918 р. прибув до Варшави спеціальним потягом з Берліна [5, с. 378]. Його владу визнав Люблінський Тимчасовий Народний Уряд, а також ліві і центристські партії. «Тоді, – згадував про цю подію князь З. Любомирський, – всі партії, від крайньоправих до лівих, вимагали від нас передати владу Пілсудському» [2, с. 185]. Своїм декретом 14 листопада 1918 р. Регентська Рада саморозпустилася, внаслідок чого повна цивільна і військова влада опинилася в руках Ю. Пілсудського. Рішення про припинення свого існування прийняв також Тимчасовий Народний Уряд Польської Республіки, створений в ніч з 6 на 7 листопада 1918 р. у Любліні. Так розпочалося відродження польської державності.

Висновки. Таким чином, відновлення 11 листопада 1918 р. незалежності Польщі відповідало вимогам національної та європейської новітніх історій, було логічним кроком у розвитку польської національно-визвольної боротьби, завершенням довготривалого руху поляків до свободи і політичної самостійності. Російські революції, розпад Австро-Угорщини, а також воєнна поразка і революція в Німеччині спричинилися до того, що поляки отримали можливість самостійно творити свою долю.

Література:

1. Алексієвський Л.М. Польща: утвердження незалежної держави 1918–1926. Тернопіль : Підручники і посібники, 2006. 448 с.
2. Боечко В.Ф. Становлення польської державності (1914–1921 рр.). Черкаси, 2016. 465 с.
3. Вербах А. Законодательные акты, вызванные войной 1914 года с Германиею, Австро-Венгриєю и Турциєю. *Законы, манифесты, рескрипты, указы правительствующему Сенату, распоряжения и постановления министров и др.* Вильно, 1915. 636 с.
4. Зашкільняк Л.О., Крикун М.Г. Історія Польщі: Від найдавніших часів до наших днів. Львів: Львівський національний університет імені Франка, 2002. 752 с.
5. Історія західних і південних слов'ян (з давніх часів до XX ст.) : курс лекцій : навчальний посібник для студентів історичних спеціальностей / В.І. Яровий (кер. авт. кол.). Київ : Либідь, 2009. 632 с.
6. История Польши / Под ред. И.С. Миллера и И.А. Хренова. Т. 2. Москва : Издательство Академии Наук СССР, 1955. 665 с.
7. Комар В.Л. Концепція прометеїзму в політиці Польщі (1921–1939 рр.). Івано-Франківськ : Місто НВ, 2011. 360 с.
8. Штарський М. Юзеф Пілсудський. Факти і міфи. *Український історичний журнал*. 1992. № 4, № 5.
9. Archiwum akt nowych w Warszawie (далі – AANW), kat. 1, zyg. 2, opis 32. Bardach J., Leśnodorski B., Pietrzak M. Historia ustroju i prawa polskiego. Warszawa, 2003. 667 s.
10. Dmowski R. Polityka polska i odbudowanie państwa. *Wybór pism*. T. III. Nowy Jork, 1988.
11. Nedziałkowski M. Demokracja Parlamentarna w Polsce. Warszawa, 1930. 120 s.
12. Kallas M. Historia ustroju Polski X–XX w. Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 1997. 564 s.
13. Krasuski J. Tragiczna niepodległość. Polityka zagraniczna Polski w latach 1919–1945. Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, 2000. 348 s.
14. Zbiór najważniejszych dokumentów do powstania Państwa Polskiego / opr. K. Kumaniecki. Warszawa; Kraków : Nakładem Księgarni J. Czerneckiego, 1920. 186 s.

Lyzen Ye. Poland in the strategic plans of the Entente and countries of the Central block of 1916–1918

Summary. The representatives of the basic Polish political camps examined the events of end of XIX century – in 1914 as a prelude to large war. A push to the new wave of fight of the Polish people for proceeding in independence First world war, that began on August, 1 in 1914, at the beginning of August Russia, Germany, France, England, entered into war, became exactly. Belligerent powers that belonged to two military-political blocks – the Entente and block of the Central states – began the armed fight for hegemony on a continent. Military operations 1914–1918 had direct influence on the stake of Poland. Territory of Kingdom Polish and Galychina became the arena of fights. Germany and Austria-Hungary from one side, Russia – from other aspired Poland to the new redistribution.

Germany and Austria-Hungary bargained to take away Polish Kingdom in Russia, Russia – to take Western Poland at Germany, and at Austria-Hungary – Galychina.

On an idea, Polish politicians, it followed to expect when the Polish question will become the object of political game, and the “Polish map” will purchase an important value during military operations. In the prognoses in relation to credible development of events, they considered by the consequences of victory of those or other participants of conflict. And, depending on a predictable upshot, built own plans in relation to as the most advantageous use of situation in interests of future renewal of the Polish state system.

At the beginning wars the Polish question did not play a strategic role plans none of parties of world conflict, but by him the leaders of the states that had Polish earth in the composition had to consider. Initially Poland and her fate were not in highlight both quarreling blocks, but war

proceeded on the earth inhabited by Poland, and warring parties forced to be determined with the attitude toward them. Only the protracted war and unexpected internal changes in the states for both sides of front could be caused to that Polish business could play all more important.

But even the best external terms were not a decision factor in born-again the Polish state. Their correlation created an enormous chance the use of that depended on Poland. Major was existence of strong, well organized, though differentiated national motion. Three large political camps – camp that supported J. Pilsudski, nationalistic motion, guided R. Dmowski, and also strong peasant motion at the head with V. Vitos – during all war propagandized the idea of independence of Poland and carried out various actions in relation to renewal of the state.

Key words: Poland, Entente, manifest, decree, block of the Central states, PNK, POV, Regent Council.